

Advokaten Agneta

Agneta Gustafsson är advokat vid Advokatbyrån Nywa. I Bil & Bostad förklarar hon varannan vecka juridiska ord och begrepp samt svarar på läsarnas frågor i juridik, främst om avtalsrätt och bostadsköp.

Om juridiska begrepp som uttalas med X

I avsaknad av juridiska begrepp på bokstaven X tar vi upp några ord som uttalas med X.

Vad är excess?

I vardagligt tal innebär excess övermått, överdrift och utsvävning. Som juridisk term betyder *excess* överskridande av tillåtet mått.

Excess är en grund för ansvarsfrihet vid brott när personen som begick brottet svårligen kunde besinna sig. Till exempel om en person har befunnit sig i en verklig nödvärnssituation och använt mer våld än vad som var nödvändigt. I ett sådant fall kan domstolen finna att personen ändå inte ska dömas för brottet med påföljd såsom fängelse eller böter.

Vid bedömningen av om gärningspersonen *svårligen kunde besinna sig* beaktas *farans art* och *den tid* som hen haft till sitt förfogande för övervägande vad en adekvat handling är. Det går inte att begära lika mycket av en person som i en akut fara för någons liv varit tvungen att fatta beslut snabbt, som av en person som kunnat överväga handlingsalternativen i lugn och ro. Med anledning härav finns det i 24 kap. brottsbalken regler om ansvarsfrihet i vissa speciella situationer.

Vad är ex officio?

Ex officio är ett juridiskt begrepp som kan översättas till *på ämbetets vägnar* eller *på eget initiativ*. *Ex officio* innebär alltså att en myndighet eller en domstol på eget initiativ, utan att någon har begärt det, vidtar en åtgärd. Till exempel kan en myndighet *ex officio* rätta ett uppenbart skrivfel.

En domstol behöver som huvudregel inte pröva om den är behörig att uppta en tvist. Istället gäller att svaranden måste invända mot domstolens behörighet om hen anser att domstolen inte är behörig att pröva tvisten i fråga. Däremot ska domstolen *ex officio* pröva om något av de obligatoriska undantagen för domstolens behörighet är tillämpligt, till exempel att tvisten ska prövas av någon annan myndighet eller domstolen där fastigheten är belägen.

Vad är exekutionstitel?

Exekutionstitel är en dom eller beslut om att någon är förpliktigad att göra något, till exempel betala en skuld eller ta bort egendom från annans fastighet.

Vad är exekution?

När du har en exekutionstitel från domstolen kan du vända dig till Kronofogden och begära *exekution* (verkställighet), det vill säga ett faktiskt utförande av beslutet. Om du har en dom på att gäldenären är skyldig dig 50 000 kr (en exekutionstitel) kan du begära exekution (verkställighet) av domen hos Kronofogden. Verkställigheten kan till exempel innebära att Kronofogden utmäter (tar) egendom från gäldenären och sedan säljer egendomen för att betala skulden till dig.

Vill du läsa mer om verkställighet av exekutionstitlar har jag skrivit ut utmätning i artikeln *Om juridiska begrepp på bokstaven U* i Bil & Bostad 2019-10-09,

vilken du finner på www.nywa.nu och på www.bilobostad.se. Vidare har Kronofogden bra information på www.kronofogden.se.

Vad innebär exekutiv auktion?

När Kronofogden har utmätt egendom kan egendomen, till exempel bilen eller fastigheten, säljas på en exekutiv auktion. Syftet med den exekutiva auktionen är att omvandla gäldenärens egendom till pengar för att betala gäldenärens skulder, till exempel din fordran om 50 000 kr.

Exekutiva auktioner är offentliga. Fastigheter säljs genom exekutiv auktion i Kronofogdens lokaler. För lösöre håller Kronofogden nätauktioner på Auktions-torget auktion.kronofogden.se där du kan lämna bud på tavlor, smycken, bilar, båtar med mera.

Vad är expropriation?

Äganderätten är en mycket stark rättighet som ger dig en rad rättigheter. De flesta känner sig trygga när de innehar en fastighet med äganderätt. Fastigheten är din och ingen kan ta den ifrån dig. Det finns dock möjlighet för stat eller kommun att genom tvång överta din äganderätt till fastigheten. Inom juridiken kallas det för *expropriation* och innebär statens ianspråktagande av enskilds egendom.

Vanligtvis innebär expropriation att äganderätten till hela fastigheten övergår, men expropriation kan även avse en del av fastigheten, varvid fastigheten avstyckas och du får behålla en del av fastigheten.

Normalt prövas expropriationsfrågor av den lokala lantmäterimyndigheten eller av länsstyrelsen. Ägaren vars fastighet blir exproprierad får en inträngsersättning, vilken som huvudregel ska motsvara fastighetens marknadsvärde.

Det är stränga krav för att expropriation ska beviljas eftersom det innebär ett intrång i äganderätten. Expropriation ska tillgodose *angelägna* allmänna intressen och ske för ett *berättigat ändamål* såsom kommuns behov av tätbebyggelse, allmänt behov av transport eller kommunikation, allmänt behov av el och vatten eller för att upprätta skydds- eller säkerhetsområde. Vidare måste expropriationen vara *proportionerlig*, det vill säga att fördelarna överväger olägenheterna av expropriationen.

Jag avslutar med ett citat av William Morris: *"Ha inget i ditt hus som du inte vet kommer vara användbart eller som du tycker är vackert."*

AGNETA GUSTAFSSON
Advokat,
Advokatbyrån Nywa

Bilar från A till Ö

Varför heter bilarna som de gör? Umeås största bil- och språknörd, Fredrik Andersson, söker svar på denna och andra frågor i en faktafylld artikelserie om gamla och nya bilar.

Jeep Commander från 2006.

Commander – för härförarföraren

En bil är ibland bara ett fortskaffningsmedel. Men bilen kan också vara frihetsymbol, statussymbol eller kanske leksak. I din bil kan du bli vem du vill: upptäcktsresande, fartygskapten, stridspilot eller general.

Med en veteranbil kan man drömma sig tillbaka till en svunnen tid, i en sportbil kan man vara racerförare, i en SUV en äventyrare som lämnar vägen och upptäcker vildmarken. Den numera hädangångna biltillverkaren Saab påminde gärna om sitt ursprung som flygplansfabrik – och förförde kanske förare med flygardrömmar. Den som hellre såg sig som kapten till sjöss kunde lotsas till att låtas i bilmodeller som Kapitän ("kapten"), Admiral ("amiral"), Corvette ("korvett"), Caravelle ("karavell") eller Commander ("kommendörkapten"). Fördelen med det sistnämnda modellnamnet var att det också kan betyda "befälhavare" och således kunde tilltala alla som fantiserade om att föra befäl, oavsett om det gällde till sjöss, på land eller i luften. Det användbara ordet har använts som namn på flera bilmodeller och ett bilmärke.

Tar kommandot

Det engelska ordet *commander* kommer via franskan från latinets verb *commendare*, som betyder bland annat "anförtro", "överlämna", "anbefalla", "förordna" eller "rekommendera". Ordet *commendare* är i sin tur sammansatt av prefixet *cum/com*, som betyder bland annat "med" eller "samman", och verbet *mandare*, som betyder bland annat "överlämna", "uppdra", "anförtro" eller "befalla". En *commander* är en person som är tillräckligt stabil för att få förtroendet att föra befäl; någon som har kontroll över sin kommandobrygga, sin trupp, sin bil – och kanske till och med över sitt liv.

Bilmärket Jeep har sina rötter i en typ av militärfordon som började tillverkas under andra världskriget och det faller sig på sätt och vis naturligt att detta märke skulle komma att använda ett namn som *Commander*. Den första Jeep som fick namnet var en konceptbil som presenterades 1999. År 2005 kom den serietillverkade modellen Commander, som förutom namnet inte hade så mycket gemensamt med konceptbilen. Fiat Chrysler Automobiles (den företagskoncern som nu äger varumärket Jeep) har inte prioriterat att svara på frågor om modellnamnet, men i marknadsföringsmaterial från lanseringen av modellen skrev varumärkets dåvarande ägare DaimlerChrysler att "namnet Commander framkallar bilder av oförvågna skrälvare i jordens alla hörn. I så måtto är Jeeps senaste SUV passande namngiven; den besitter varje tum av det ta-sig-fram-överallt-aktiga övermod som namnet antyder" (min översättning).

1953 års Studebaker Commander.

Före Jeep Commander fanns det en Jipe Commander. Det var en byggsatsbil som tillverkades på 1980-talet av Olimpiense Veículos i São Paulo i Brasilien. Den brasilianska bilbyggarens *beach buggy* påminde till utseendet om den amerikanska 40-talsjeepen. Och *jipe* är ett portugisiskt ord för biltyper jeep. Men vad gäller namnet "Commander" verkar det alltså vara den sydamerikanska sandloppan som utgjorde förtrupp.

Det amerikanska bilmärket Studebaker började dock redan 1927 använda Commander som modellnamn och fortsatte med det under större delen av den tid som bilmärket existerade, alltså fram till 1966. I fallet Studebaker kan man säga att namnet var passande åtminstone under de perioder då Commander var bilmärkets mest påkostade bilmodell och alltså kunde sägas vara härföraren bland märkets modeller.

Fick form från flyget

Om tidigare generationers Studebakrar var ganska ospecificerade i sitt befälhavande var det ingen tvekan om vilket vapenslag som 1950-talets Commandrar förde befäl över. Femtiotalmodellernas formgivning var tydligt inspirerade av flyget och hade till och med ett flygplan som prydnad på motorhuven.

Studebaker var kanske först med Commander som modellbeteckning men det fanns faktiskt ett amerikanskt bilmärke med detta namn redan 1922. Det tillverkades av Commander Motors Corporation i New York. Keith Marvin, som skrivit om denna Commander i biltentativtidskrifterna *The Spark* och *The Upper Hudson Valley Automobileist*, vill emellertid inte kalla Commander ett eget bilmärke. Enligt Marvin var Commander inget annat än en Ogren som fått nya navkapslar och en ny kylarprydnad. Och om originalet – Ogren – får vi säkert anledning att återkomma här i Bilarna från A till Ö.

FREDRIK ANDERSSON
Bil- och språkfantast

Har du en fråga? Skriv till Agneta!

Om du har funderingar kring bostadsköp, bilköp, juridik eller avtal, skicka din fråga till Agneta på e-postadressen advokaten@nywa.nu.